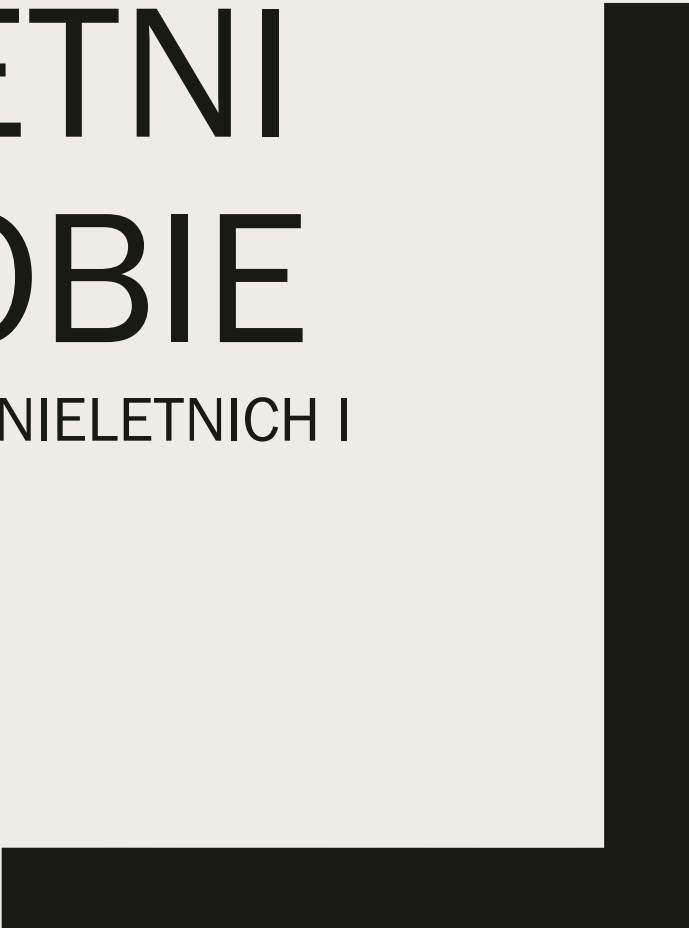

UCZEŃ I NIELETNI W JEDNEJ OSOBIE

PRAWNA ANALIZA NA PODSTAWIE USTAWY O NIELETNICH I
KODEKSU KARNEGO

adw. dr hab. Konrad Burdziak

Pytania, na które zostanie udzielona odpowiedź w trakcie prezentacji

- Czy każdy uczeń może zostać uznany (przy spełnieniu odpowiednich warunków) za nieletniego?
- Jakie warunki musi spełniać dany, konkretny uczeń, by można było go uznać za nieletniego?
- Jakie konsekwencje dla przedstawicieli oświaty niesie za sobą stwierdzenie, że dany, konkretny uczeń spełnia warunki dla uznania go za nieletniego?

Uczeń - definicja

1/ art. 4. Ilekroć w dalszych przepisach jest mowa bez bliższego określenia o: 20) **uczniach** - należy przez to rozumieć także słuchaczy i wychowanków (Prawo oświatowe);

2/ art. 2. Ilekroć w ustawie jest mowa o 33) **uczniu** - należy przez to rozumieć także słuchacza szkoły dla dorosłych, branżowej szkoły II stopnia i szkoły policealnej oraz dziecko korzystające z wychowania przedszkolnego (Finansowanie zadań oświatowych).

Art. 35 Prawa oświatowego

1. Nauka jest obowiązkowa do ukończenia 18. roku życia.
2. Obowiązek szkolny dziecka rozpoczyna się z początkiem roku szkolnego w roku kalendarzowym, w którym dziecko kończy 7 lat, oraz trwa do ukończenia szkoły podstawowej, nie dłużej jednak niż do ukończenia 18. roku życia.

Definicja uproszczona

Uczeń to osoba, która ukończyła 7 rok życia i nie ukończyła 18 roku życia, a jednocześnie realizuje obowiązek szkolny i obowiązek nauki.

Inne pojęcia

■ Dziecko

W rozumieniu Konwencji o prawach dziecka, każda osoba przed ukończeniem 18 roku życia.

■ Małoletni

Osoba, która nie ukończyła 18 roku życia. W kontekście szeroko pojętego prawa karnego i przestępczości nieletnich – najczęściej osoba przed ukończeniem 18 roku życia, która jest pokrzywdzonym czynem zabronionym.

■ Młodociany

W kontekście prawa karnego – osoba, która po ukończeniu 17 roku życia, a przed ukończeniem 21 roku życia dopuszcza się czynu zabronionego.

Kim jest mój uczeń?

Stan faktyczny: Adam (14 lat) uderza Marcina (14 lat) pięścią w twarz. W wyniku uderzenia u Marcina wystąpiło zaczerwienienie skóry.

Adam to:

uczeń

małoletni (w rozumieniu ogólnym)

nieletni (w rozumieniu k.k. i u.w.r.)

Marcin to:

uczeń

małoletni (w rozumieniu ogólnym, w rozumieniu k.k. i u.w.r.)

Stan faktyczny: Adam (14 lat) obcuje płciowo z Kasią (14 lat).

Adam to:

uczeń

małoletni (w rozumieniu ogólnym, w rozumieniu k.k. i u.w.r.)

nieletni (w rozumieniu k.k. i u.w.r.)

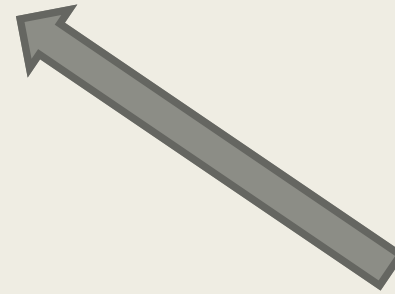
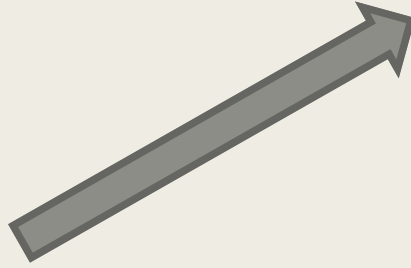
Kasia to:

uczeń

małoletni (w rozumieniu ogólnym, w rozumieniu k.k. i u.w.r.)

nieletni (w rozumieniu k.k. i u.w.r.)

Nieletni

Kodeks karny (k.k.)

Nieletni jako sprawca czynu zabronionego pod groźbą kary, który w czasie popełnienia tego czynu nie miał ukończonych lat 17.

Ustawa o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich (u.w.r.)

Nieletni jako – mówiąc w największym uproszczeniu – młody sprawca czynu karalnego lub młoda osoba zdemoralizowana.

Art. 10 k.k.

- § 1. Na zasadach określonych w tym kodeksie odpowiada ten, kto popełnia czyn zabroniony po ukończeniu 17 lat.
- § 2. Nieletni, który po ukończeniu 15 lat dopuszcza się czynu zabronionego określonego w art. 134, art. 148 § 1, 2 lub 3, art. 156 § 1 lub 3, art. 163 § 1 lub 3, art. 166, art. 173 § 1 lub 3, art. 197 § 1, 3, 4 lub 5, art. 223 § 2, art. 252 § 1 lub 2 oraz w art. 280, może odpowiadać na zasadach określonych w tym kodeksie, jeżeli okoliczności sprawy oraz stopień rozwoju sprawcy, jego właściwości i warunki osobiste za tym przemawiają, a w szczególności, jeżeli poprzednio stosowane środki wychowawcze lub poprawcze okazały się bezskuteczne.

Art. 3 ust. 2 u.w.r.

W postępowaniu z nieletnim bierze się pod uwagę **właściwości i warunki osobiste nieletniego, w szczególności wiek, stan zdrowia, poziom rozwoju psychicznego i fizycznego, cechy charakteru oraz sytuację rodzinną nieletniego, warunki wychowawcze i charakter środowiska, przyczyny i stopień demoralizacji, w tym rodzaj czynu zabronionego, a także sposób i okoliczności jego popełnienia oraz rodzaj czynu karalnego, a także sposób i okoliczności jego popełnienia.**

Art. 1 u.w.r.

1. Przepisy ustawy stosuje się w zakresie: 1) **postępowania w sprawach o demoralizację** - wobec osób, które ukończyły 10 lat i nie są pełnoletnie; 2) **postępowania w sprawach o czyny karalne** - wobec osób, które dopuściły się takiego czynu po ukończeniu 13 lat, ale przed ukończeniem 17 lat; 3) wykonywania środków wychowawczych, środka leczniczego lub środka poprawczego - wobec osób, względem których środki te zostały orzeczone, nie dłużej jednak niż do ukończenia przez te osoby 21 lat, chyba że niniejsza ustawa stanowi inaczej.
2. Ilekroć w ustawie jest mowa o: 1) **nieletnich** - rozumie się przez to osoby, o których mowa w ust. 1.

Elementy charakterystyki nieletniego

Odpowiedni wiek

+

Cecha dodatkowa

----- Wspieranie i resocjalizacja nieletnich -----

$10 \leq x < 18$

+

demoralizacja

$13 \leq x < 17$

+

czyn karalny

$x < 21$

+

wykonywanie określonego środka

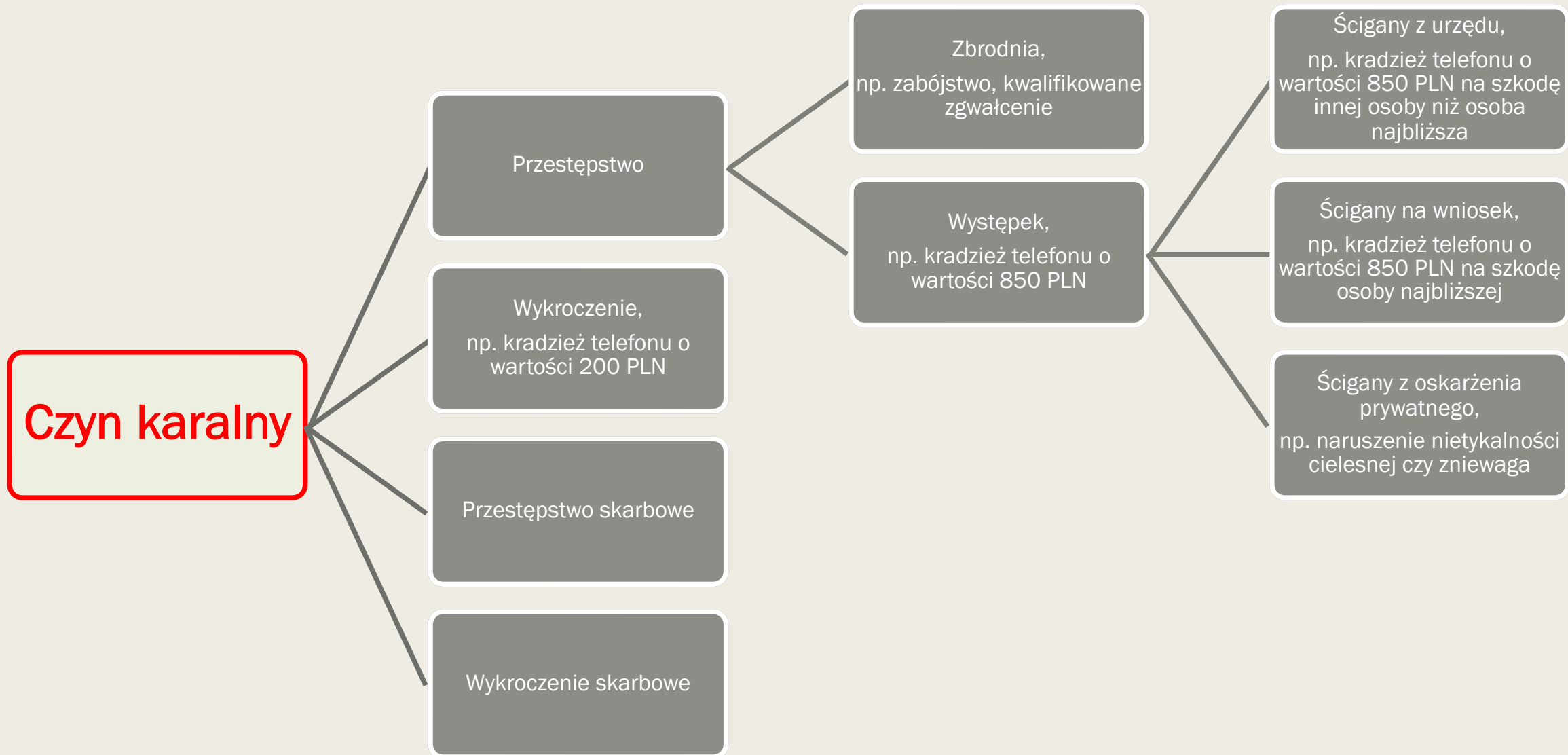
----- Kodeks karny -----

$x < 17$

+

czyn zabroniony

Czyn karalny

Demoralizacja

■ Przejaw demoralizacji

Zachowanie zewnętrzne, które może świadczyć o nieprawidłowym rozwoju osobowości młodego człowieka.

Np. palenie papierosa w szkolnej toalecie.

■ Okoliczność świadcząca o demoralizacji

Zachowanie zewnętrzne, któremu towarzyszy nieprawidłowy rozwój osobowości młodego człowieka.

Np. stwierdzonego uzależnienie od papierosów.

Art. 4 ust. 1 u.w.r.: Każdy, kto stwierdzi **istnienie okoliczności świadczących o demoralizacji nieletniego**, w szczególności dopuszczenie się czynu zabronionego, naruszanie zasad współżycia społecznego, uchylanie się od obowiązku szkolnego lub obowiązku nauki, używanie alkoholu, środków odurzających, substancji psychotropowych, ich prekursorów, środków zastępczych lub nowych substancji psychoaktywnych, zwanych dalej "substancją psychoaktywną", uprawianie nierzędu (...).

Obowiązki uzależnione od sytuacji

- Instytucje państwowe i samorządowe oraz publiczne i niepubliczne szkoły i placówki oświatowe, które w związku ze swoją działalnością dowiedziały się o dopuszczeniu się przez nieletniego **czynu zabronionego wyczerpującego znamiona przestępstwa ściganego z urzędu lub przestępstwa skarbowego**, są obowiązane niezwłocznie zawiadomić o tym sąd rodzinny lub Policję oraz przedsięwziąć niezbędne czynności, aby nie dopuścić do zatarcia śladów i dowodów popełnienia czynu zabronionego (art. 4 ust. 3 u.w.r.);
- Każdy, kto stwierdzi **istnienie okoliczności świadczących o demoralizacji nieletniego**, w szczególności dopuszczenie się czynu zabronionego, naruszanie zasad współżycia społecznego, uchylanie się od obowiązku szkolnego lub obowiązku nauki, używanie alkoholu, środków odurzających, substancji psychotropowych, ich prekursorów, środków zastępczych lub nowych substancji psychoaktywnych, zwanych dalej "substancją psychoaktywną", uprawianie nierzędu, ma społeczny obowiązek odpowiednio przeciwdziałać temu, a przede wszystkim zawiadomić o tym rodziców lub opiekuna nieletniego, szkołę, sąd rodzinny, Policję lub inny właściwy organ (art. 4 ust. 1 u.w.r.).
- Każdy, dowiedziawszy się o dopuszczeniu się przez nieletniego **czynu karalnego**, ma społeczny obowiązek zawiadomić o tym sąd rodzinny lub Policję (art. 4 ust. 2 u.w.r.).

Obowiązki uzależnione od sytuacji

Sytuacja

->

Obowiązek

przestępstwo ścigane z urzędu
lub przestępstwo skarbowe,
informacja uzyskana w związku
z działalnością

----->

zawiadomienie sądu
rodzinnego/Policji (obowiązek
prawny)

inne przestępstwo
lub informacja nieuzyskana w związku
z działalnością

----->

zawiadomienie sądu
rodzinnego/Policji (obowiązek
społeczny) i obowiązek
przeciwdziałania

wykroczenie
lub wykroczenie skarbowe

----->

zawiadomienie sądu
rodzinnego/Policji (obowiązek
społeczny) i obowiązek
przeciwdziałania

przejaw demoralizacji

----->

obowiązek przeciwdziałania

Nowe uprawnienie (art. 4 ust. 4 u.w.r.)

- W przypadku gdy nieletni **wykazuje przejawy demoralizacji lub dopuścił się czynu karalnego** na terenie szkoły lub w związku z realizacją obowiązku szkolnego lub obowiązku nauki, dyrektor tej szkoły może, za zgodą rodziców albo opiekuna nieletniego oraz nieletniego, zastosować, jeżeli jest to wystarczające, środek oddziaływania wychowawczego w postaci pouczenia, ostrzeżenia ustnego albo ostrzeżenia na piśmie, przeproszenia pokrzywdzonego, przywrócenia stanu poprzedniego lub wykonania określonych prac porządkowych na rzecz szkoły. Zastosowanie środka oddziaływania wychowawczego nie wyłącza zastosowania kary określonej w statucie szkoły. Przepisu **nie stosuje się w przypadku, gdy nieletni dopuścił się czynu zabronionego wyczerpującego znamiona przestępstwa ściganego z urzędu lub przestępstwa skarbowego.**

Obowiązki uzależnione od sytuacji

Sytuacja

->

Obowiązek

nie ma potrzeby zastosowania środków przewidzianych w u.w.r., wystarczające jest zastosowanie typowych środków oddziaływania przez szkołę

----->

zastosowanie typowych środków oddziaływania przez szkołę

jest potrzeba zastosowania środków przewidzianych w u.w.r., niewystarczające jest zastosowanie typowych środków oddziaływania przez szkołę

----->

zastosowanie środków przewidzianych w u.w.r. albo zawiadomienie sądu rodzinnego/Policji

niewystarczające jest zastosowanie środków przewidzianych w u.w.r. i niewystarczające jest zastosowanie typowych środków oddziaływania przez szkołę

----->

zawiadomienie sądu rodzinnego/Policji (obowiązek społeczny)

niezależnie od sytuacji

----->

obowiązek przeciwdziałania

Warunki zastosowania środków z u.w.r.

- 1/ nieletni **wykazuje przejawy demoralizacji lub dopuścił się czynu karalnego** (innego niż przestępstwo ścigane z urzędu lub przestępstwo skarbowe);
- 2/ ma to miejsce **na terenie szkoły** (której?) lub **w związku** (jakim?) **z realizacją obowiązku szkolnego lub obowiązku nauki**;
- 3/ **dyrektor uznaje, że środek** oddziaływania wychowawczego w postaci pouczenia, ostrzeżenia ustnego albo ostrzeżenia na piśmie, przeproszenia pokrzywdzonego, przywrócenia stanu poprzedniego lub wykonania określonych prac porządkowych na rzecz szkoły **jest wystarczający** (do czego?);
- 4/ **dyrektor wyraża chęć zastosowania środka** przewidzianego w u.w.r. (występuje z taką inicjatywą);
- 5/ rodzice i nieletni **wyrażają zgodę**.

Warto również pamiętać m.in. o art. 66 u.w.r.

1. Sąd rodzinny może przekazać sprawę nieletniego, za jego zgodą, szkole, do której nieletni uczęszcza, albo organizacji społecznej, w tym organizacji pozarządowej, do której nieletni należy, jeżeli uzna, że środki oddziaływania wychowawczego, jakimi dana szkoła lub organizacja dysponuje, są wystarczające. Sąd wskazuje, w miarę potrzeby, kierunki oddziaływania wychowawczego.
2. Podmiot, któremu przekazano sprawę nieletniego, informuje sąd rodzinny o podjętych środkach oddziaływania wychowawczego i osiągniętych efektach, nie rzadziej niż co 6 miesięcy, niezwłocznie zaś o ich nieskuteczności.

... i o art. 18 u.w.r.

1. Sąd rodzinny może:

- 1) zobowiązać rodziców albo opiekuna nieletniego do poprawy warunków wychowawczych, bytowych lub zdrowotnych nieletniego, a także do ścisłej współpracy ze szkołą, do której nieletni uczęszcza, z poradnią psychologiczno-pedagogiczną, w tym w razie potrzeby wykonania odpowiedniej diagnozy nieletniego, oraz z podmiotem wykonującym działalność leczniczą;
- 2) zobowiązać rodziców albo opiekuna nieletniego do współpracy z młodzieżowym ośrodkiem socjoterapii w zakresie realizacji obowiązku nauki przez nieletniego, jego socjoterapii i pomocy psychologiczno-pedagogicznej;
- 3) zobowiązać rodziców albo opiekuna nieletniego do naprawienia w całości albo w części szkody wyrządzonej przez nieletniego lub do zadośćuczynienia za doznaną krzywdę.